

Instituto da Lingua Galega (1990): *Atlas lingüístico galego*. Volume 1: *Morfoloxía verbal*. 2 tomos. A Coruña: Fundación "Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa". 4 + 430 mapas, 839 pp.

Acaba de publicarse o primeiro volume do *Atlas Lingüístico Galego (ALGa)*, unha obra que, polo seu alcance, constitúe un fito singular na historia da lingüística galega.

O Instituto da Lingua Galega planeou o *ALGa* xa ó pouco tempo da súa creación, realizándose o traballo de campo entre 1974 e 1976. O equipo que o elabora está formado por Rosario Alvarez Blanco, Francisco Fernández Rei e Manuel González González, dirixidos polos profesores Constantino García e Antón Santamarina. Eses tres investigadores preguntaron un cuestionario de 2711 preguntas de fonética, gramática e léxico, ademais doutro de 30 paradigmas verbais, en 167 lugares repartidos polas catro provincias galegas e mais polas zonas de fala galega de Asturias, León e Zamora. En moitos sitios as enquisas complementáronse con gravacións magnetofónicas.

O material lingüístico relativo á morfoloxía verbal, comprobado, analizado e cartografiado, é o que agora se publica no primeiro volume. O retraso na publicación é normal neste tipo de obras, polos problemas metodolóxicos que suscita e polas dificultades para manexar unha grande cantidade de información con pouco persoal e escasos medios. Este volume 1, que está subdividido en dous tomos, foi coordinado por Francisco Fernández Rei, quen se encargou persoalmente da redacción e da dirección do equipo que o cartografiou.

Nas primeiras páxinas do volume faise unha introducción xeral ó *ALGa* (pp. 9-24) na que se expón o método e o procedemento de traballo e se dá a lista dos informantes e dos lugares enquisados. A continuación aparece a introducción a este volume de morfoloxía verbal (pp. 24-39). Seguidamente, e tras catro mapas fóra de numeración que mostran a localización dos lugares enquisados, os puntos secundarios, e outras informacións complementarias, succédense os 430 mapas relativos á morfoloxía verbal. En cada mapa figuran as variantes recollidas no territorio lingüístico galego para cada forma verbal, representadas por signos convencionais (a lenda aparece na páxina impar, a carón do mapa). Nalgúns mapas referidos ás formas dos verbos irregulares que presentan un grande número de variantes necesítanse símbolos de varias cores para diferenciar con claridade os distintos grupos de variantes. Outros mapas combinan signos con liñas isoglosas, buscando sempre unha maior facilidade de visualización. A información sobre a morfoloxía verbal complétase coa inclusión nos mesmos mapas de informacións como a frecuencia de uso dunha forma ou a súa predominancia nunha xeración de falantes.

Na lenda de cada mapa figura a transcripción fonética das formas rexistradas e os signos empregados para representalas no mapa. Na mesma páxina aparecen as notas, unhas 4.500 en todo o volume, que achegan comentarios ás formas cartografiadas, informacións complementarias, así coma moitos datos tirados dos estudos existentes sobre a lingua falada.

O contido deste volume está formado por unhas 1120 formas verbais correspondentes á conxugación de 25 verbos regulares e de 18 irregulares. A morfoloxía do verbo galego queda así cuberta case totalmente. O punto máis fraco referente ó contido son os verbos da conxugación I que presentan variacións diatópicas no timbre da vocal radical tónica (como *petar* ou *cortar*, V. mapas 34-38). Estes verbos non figuraban no cuestionario inicial, polo que se tenta deixar constancia desa variación utilizando resultados parciais extraídos de gravacións e mais dun cuestionario complementario "preguntado posteriormente a informantes de puntos illados" (mapa 34, nota 1). Os datos achegados, con seren insuficientes, abundan para dar unha idea da diversidade de resultados no vocalismo tónico destes verbos. Tamén están pouco representados os verbos da conxugación III con alternancia na vocal radical (mapas 192-199), xa que só se presentan datos desta alternancia en verbos con vocal radical posterior (*subir*, *durmir*, *ulir*), pero non se dá información da alternancia en verbos con vocal radical anterior, como por ex. en *mentir*, *seguir*, etc. Estas lagoas poñen de manifesto a insuficiencia dos traballos descritivos de que se dispoñía no momento de elaboralo cuestionario. A pesar de todo, a morfoloxía verbal do galego queda recollida case con exhaustividade.

Ademais, a rede primaria dos 167 puntos do *ALGa* está reforzada por outros 261 puntos secundarios, que incorporan datos extraídos na súa maioría do arquivo de gravacións dialectais do ILG. Desta maneira obtense unha rede máis mesta, que permite delimitar con maior precisión algúns fenómenos ou recoller solucións que escaparían por entre os ocos dunha rede máis frouxa.

Por todo isto, o *Atlas* constitúe, xa desde esta primeira entrega, un instrumento único de documentación lingüística; nel non só se mostran tódalas formas rexistradas no galego vivo, coa súa distribución xeográfica, senón que tamén se pode comproba-la implantación e a vitalidade de cada unha delas, trazando un panorama moi completo do estado real da lingua falada. Por outra parte, pon de manifesto con toda claridade os caracteres diferenciais das diversas falas galegas, mais tamén a súa unidade fundamental.

Este coñecemento da realidade lingüística é importante para calquera lingua, pero aínda o é máis para o galego por causa da situación sociolingüística na que se atopa. Por unha banda, permite ver con precisión os efectos da presión do castelán en cada parte do sistema lingüístico. E por outro lado, sería case imposible elaborar un estándar lingüístico asumible pola maioría da poboación galega sen coñecer con exactitude o aspecto da lingua falada en todo o territorio de lingua galega. Por iso esta obra non está concebida como un fin en si mesma, senón como unha base de partida para os futuros estudos de lingüística galega e, sobre todo, como un instrumento para a normalización lingüística.

Por último, o *ALGA* ten tamén como obxectivo promove-lo coñecemento e fomenta-lo estudio da nosa lingua no exterior. Esta investigación foi planeada en coordinación con estudos de xeografía lingüística de espazos máis vastos. Así, unha parte do material recollido aparecerá no *Atlas Lingüístico de España y Portugal*, no que o galego está representado cuns 52 puntos; outra parte cubrirá os 16 puntos cos que conta o *Atlas Linguarum Europae* no territorio de fala galega; con estas informacións tamén se con-

fecciona a parte correspondente ó galego do *Atlas Linguistique Roman*, dirixido por Gaston Tuaille e Michel Contini, no que tamén colaboran Manuel González, Antón Santamarina e Francisco Fernández Rei. Así pois, o material do *ALGa* permitirá tamén comproba-la personalidade diferenciada do galego dentro do cadro das linguas peninsulares e das románicas no seu conxunto.

Tendo en conta a abundancia das informacións lingüísticas achegadas, a súa utilidade para a estandarización do idioma, e ademais o prestixio que unha obra desta calidade lle confire a unha lingua entre os especialistas, non resulta esaxerado considerar, como xa avanzamos ó comezo desta reseña, que o *Atlas* constitúe unha obra singular dentro dos estudos de lingüística galega.

X. L. REGUEIRA

Mesa prá Defensa del Galego de Asturias e da Cultura da Comarca, *Normas ortográficas e morfolóxicas del galego de Asturias*. MDGA, [Eilao], 1990. IX + 119 pp.

Ata o momento presente o proceso de normalización da lingua galega unicamente afectou ó territorio circunscrito polas fronteiras administrativas de Galicia, quedando o galego exterior bastante esquecido entre as minorías activas da cultura galega, enfrontado a atrancos administrativos e legais aparentemente insuperables, e abandonado polos poderes galegos, a pesar de que o artigo 21.2. da Lei de Normalización Lingüística encomenda ó goberno galego "protexe-la lingua galega falada en territorios limítrofes coa Comunidade Autónoma". Pero nos últimos anos empezaron a mobilizarse colectivos tanto nos concellos da Terra Navia-Eo coma no Bierzo e nas Portelas de Sanabria, demandando respecto e recoñecemento oficial da súa lingua propia, a galega. Destes colectivos o pioneiro foi o "Grupo Eilao Pro-Defensa da Nosa Lingua", creado en 1986, xermolo da MDGA (Mesa prá Defensa del Galego de Asturias e da Cultura da Comarca), que se constituiu en 1988.

A MDGA, ademais de defende-lo patrimonio ecolóxico, histórico e etnográfico, vén desenvolvendo desde o seu nacemento unha intensa actividade encamiñada a esperta-la conciencia lingüística da poboación da Asturias de fala galega, en demanda da normalización plena da súa lingua, como se afirma nas *Normas*, recentemente editadas:

"mui modestamente, pero con muita ilusión, pretendeu desde a súa constitución contribuír á recuperación da conciencia idiomática del occidente e á dignificación del uso da lingua propia, feitos previos, ou polo menos simultáneos, á necesidade dunha norma lingüística"; (Limiar, III).

Xa desde os comezos o Grupo Eilao, e posteriormente a Mesa, contou coa colaboración de lingüistas do ILG, coa da MNL (Mesa para a Normalización Lingüística) e doutras persoas e colectivos galegos. Froito desa colaboración son as *Normas ortográficas e morfolóxicas del galego de Asturias*, elaboradas por unha comisión da MDGA de